

Faragó T., 2016: Magasztos célok.
„Fenntartható fejlődés” HVG-Plusz,
18-20. o. (megjelent: 2016. dec.)
Tibor_Farago@t-online.hu

Magasztos célok

A fenntartható fejlődés világprogramja:
magasztos célok, lassan alakuló végrehajtási tervek⁺

Az ENSZ-tagállamok egyetértésével 2015 őszén – minden ország számára feladatokat meghatározó – új nemzetközi együttműködési program született. A 2030-ig szóló célok szerint mindenki méltányos feltételek között élhet, felszámolják a mélyszegénységet, az éhínséget, a munkanélküliséget, jelentősen csökkentik a környezetre gyakorolt és abból eredő káros hatásokat. A legtöbb helyen még csak arról folynak egyeztetések, hogy miként kezdjenek hozzá e program végrehajtásához.

A társadalmak kapcsolata és kölcsönhatása nagymértékben megerősödött az utóbbi évtizedekben, ideértve az emberek, a technológiák, a tőke, az információk áramlását, a természeti erőforrások nyersanyagként vagy termékekbe bedolgozott formában való világkereskedelmét, az országhatárokon áttérjedő környezetszennyezést. A világnépesség és -gazdaság gyorsan növekedett, de a fejlettségbeli, jóléti, szegénységi különbségek is. A globálissá vált kölcsönös függőség sokak számára napjainkban a migrációs, a kőolaj- és földgáz-kereskedelmi vagy a nemzetközi közlekedési ügyekben nyilvánul meg, de valójában sokkal többről van szó és a problémakör is jóval régebbi keletű. Már a hidegháború éveiben a nagyhatalmak közötti nukleáris fegyverzetkorlátozási tárgyalások is a kölcsönös megsemmisítés veszélyének megértése nyomán indultak el. A határokat nem ismerő, „savas esőket” okozó légszennyezés hatásai vették rá a vasfüggönnyel elválasztott nyugat- és kelet-európai országok vezetőit, hogy 1985-ben megegyezzenek e káros kibocsátások csökkentéséről.

Azóta megsokasodtak az egymással is összefüggő, egyre aggasztóbb globális társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, amelyek megfékezésére az 1990-es évtized elejétől kezdve csúcstalálkozókat tartottak, programokat, egyezményeket fogadtak el. Ebben nagy szerepe volt a tendenciák pontosabb tudományos értékelésének, valamint az új világpolitikai helyzetnek, azaz a kelet-európai és a kelet-nyugati kapcsolatokban végbemenő változásoknak, a

⁺ Néhány helyen a kéziratban szereplő, a rövidebb nyomtatott változathoz kiharadt, de a szerző által lényegesnek tartott szövegrész szerepel kisebb betűmérettel.

harmadik világból elsősorban a gyors gazdasági növekedésű fejlődő országok tényérésének. A nemzetközi együttműködés kibontakozását jól példázta az 1992-ben jóváhagyott globális terv (Feladatok a XXI. századra) vagy a 2000-ben elfogadott, elsősorban a világban tömegeket sújtó szegénység mérséklését a középpontba állító másfél évtizedes program (Millenniumi Fejlesztési Célok). Ezek megvalósítására nemzetközi és sok országban nemzeti szinten is lépéseket tettek, aminek eredményeképpen a problémák egy részével megbirkóztak, de többségüket mégsem sikerült megoldani. A világnépesség mintegy tizede szenved továbbra is napról-napra az éhínségtől, az alultápláltságtól, a tiszta ivóvíz hiányától. Jelentős mértékű a gyermekkori halálozás, nem sikerült kellőképpen fellépni több járványos betegség terjedése ellen. A korábbi elhatározások ellenére folytatódik a földi flóra és fauna sokféleségének csökkenése többek között élőhelyeik zsugorodása miatt, amit a mezőgazdaság, a városiasodás, a közlekedési hálózatok, az ipari területek növekvő helyigénye okozott. Alig mérséklődik a globális éghajlatváltozás veszélyét fokozó kibocsátások növekedési üteme. Továbbra is nagyon sok és sokféle vegyi anyag károsítja környezetünket. Mindezek a problémák – részben az eltérő szigorúságú és hatékonyságú szabályok, intézkedések miatt – különböző mértékben jelentkeznek ugyan az egyes régiókban, de a helyi adottságok és a nemzetközi hatások következtében többségük mindenütt gondot okoz.

A fentiekben jelzett tényezők – a növekvő kölcsönös függőség, etikai megfontolások, a külső erőforrások iránti igény, a gazdasági együttműködéssel és a nemzetközi biztonsággal összefüggő szempontok – is közrejátszanak egy nagyon ambiciózus új globális ENSZ-program elfogadásában. A „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” megcélozza többek között: a mélyszegénység megszüntetését; az éhínség és az alultápláltság teljes felszámolását; a biztonságos és megfizethető ivóvízhez és legalább az elemi szanitációs lehetőségekhez való hozzájutást mindenki számára. Azt, hogy lehetőleg egyetlen újszülött és öt év alatti gyermek se haláljon el; a lakhatási szegénység felszámolását; a megfelelő színvonalú alapfokú és középfokú oktatást minden fiatal számára; a teljes foglalkoztatottságot; a társadalmak közötti és a társadalmakon belüli egyenlőtlenségek csökkentését. E célok sorában pl. mélyszegénység szintjét meghatározó nagyon alacsony, a mindennapi túlélést is alig biztosító jövedelmi küszöb szerint ugyan sok országnak nemigen lenne teendője, de mindenhol a nemzeti meghatározások szerint szegénységben élők arányát is legalább a felére kell csökkenteni. Az új Program sorra veszi a globális jelentőségű – az ökológiai rendszerekkel, a vízzel, talajjal, erdőkkel, a vegyi anyagokkal, a hulladékkal, a természeti katasztrófákkal kapcsolatos – környezeti problémákat és a teendőket is. Az éghajlatváltozással összefüggő feladatok meghatározása viszont a 2015 végén megtartott párizsi tárgyalásokra

maradt, ahol új klímapolitikai megállapodást fogadtak el, de az ehhez kapcsolódó eddigi vállalások nem lesznek elégségesek a kockázatos folyamat megfékezésére. A fenntartható fejlődésről szóló Program azt is világossá teszi, hogy megvalósításához elengedhetetlen a megfelelő társadalmi-gazdasági feltételek kialakítása, az ágazati tevékenységeknél a szociális és környezeti követelmények betartása, továbbá a nemzetközi fejlesztési együttműködés megerősítése.

(A Program részletes ismertetése: <http://real.mtak.hu/38257>, a Párizsi Megállapodásé: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/30268>).

Bár jelenleg is számos nemzetközi terv, egyezmény foglalkozik különféle szociális, környezeti vagy gazdasági üggyel, de a sokféle problémát ezúttal együttesen és konkrét célok meghatározásával tárgyaló új Program kapcsán egyelőre nem sok minden történt. Az elfogadása óta megtartott néhány magasszintű politikai fórum résztvevői újra megígérték annak végrehajtását úgy, hogy azzal összhangban mindenkiről gondoskodni fognak. Az is igaz, hogy az elmúlt két évtizedben már számos ország, maga az EU is elfogadott valamilyen fenntartható fejlődési stratégiát, de ezek nagyon eltérő mértékben voltak átfogóak és konkrétak, illetve eddig szinte mindenütt háttérbe szorultak a gazdaságfejlesztési vagy önálló ágazati – energiagazdálkodási, közlekedésfejlesztési vagy mezőgazdasági – célokat szolgáló programokhoz képest. A mostani Program viszont újra éppen azt hangsúlyozza, hogy a különféle tárgyú szakpolitikai intézkedéseknek összhangban kell lenniük a fenntartható fejlődés koncepciójával és céljaival.

A nemzetközi fórumokon eddig mintegy húsz ország kormánya (köztük négy EU-tagállam) számolt be arról, hogy a fenntarthatóság témakörében nemzeti konzultációt folytatott és megkezdte intézkedési terv kidolgozását. Közben már a hetvenet is meghaladta a tavalyi párizsi klímamegállapodást ratifikált országok száma, így az november elején életbe is lépett. Az üzleti körök egyes képviselői is vizsgálják hozzájárulásuk lehetőségeit a Program teljesítéséhez, szakemberek csoportjai pedig a végrehajtás rendszeres mérésére alkalmas jelzőszámokat határoznak meg. Viszont mindennél jóval gyorsabb ütemre van szükség minden ország állami és nem-állami szereplői részéről is, mert a hátralévő kevesebb, mint másfél évtized nem lesz elég a magasztos célok eléréséhez, a nem fenntartható folyamatok megállításához.